

БЪЛГАРИТЕ В СЕВЕРНОТО ПРИЧЕРНОМОРИЕ

ИЗСЛЕДВАНИЯ И МАТЕРИАЛИ

ТОМ ОСМИ

БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК В МОЛДОВА

(Материали за проучване)

Надежда Кара

През лятото 1997 година група българисти от Научното общество на българистите в Р.Молдова организира социолингвистична експедиция, задачата на която беше събиране на теренен материал във вид на звукозапис на речта на българите, живеещи в Молдова. Беше разработена кратка програма, която предвиждаше записване на текстове, представящи езика на комуниканти от различна възраст, пол, образователно ниво. Записът се правеше в три населени пункта - с.Паркани, гр. Тараклия и с. Кортен. Планираше се записване на говорите в селата Валя Пержей, с. Кирсово и с. Кайраклия. Надяваме се, че в следващите публикации ще запознаем читателите и с текстове, записани в тези селища.

Предлаганите текстове са предназначени за специалисти диалектолози, социолингвисти, студенти, изучаващи българските говори (в рамките на диалектологията като учебна дисциплина) и речта на българи, живеещи извън България като диаспора.

Предполагаме, че представеният материал ще въведе в научен оборот (а и в учебния процес) нов фактически материал, който разширява нашата представа за съвременното състояние на българския език в Молдова.

Записите представляват монологична реч на информатори (разгърнат отговор на въпроса на записващия, понякога отговорът е доста пространен, цялостен разказ). Някои записи са представени във вид на диалог между информатора и записващия.

Текстовете са подредени по възрастови групи от комуникантите с едно местожителство. Дават се кратки сведения за информаторите.

От тези данни може да се извлече допълнителна информация за връзката между социалната характеристика на говорещия и езиковите му особености. Смятаме, че за местните условия (както винаги при

социолингвистично проучване) са важни характеристиките: възраст, образование, местопроизход. Произходът на нашите информатори е от селището, в което те живеят и работят, но образованието и възрастта явно влияят върху комуникативните единици в речта им.

Нашата основна цел е представяне на езиковия материал. Без да си поставяме за цел задълбочен диалектоложки или социолингвистичен анализ на този материал, ще направим опит за най-общи наблюдения върху езиковите особености на записаните текстове.

Заслужава внимание езиковата ситуация в Молдова днес и в селищата, където правихме записа. Езикът на международно общуване е руски. Българите извън семейството общуват предимно на руски, макар че мнозина от тях владеят румънски и гагаузки. На официални места те могат да общуват и на румънски.

Засега в речта на българите от средна и по-млада (ученическа) възраст доста голямо е влиянието на руски език. Но все пак езиковите елементи, заети от руския език (а понякога и от румънския), напълно са подчинени на езиковата система на българския говор – родния език на информатора. Подчиняването на руските (по-рядко румънските) езикови елементи на родноезиковата система е от една страна, начин за обогатяване, запазване, а от друга възможност за разширяване на функционалните сфери на българския говор на българина в Молдова.

Социалната реалност днес позволява (а и изисква) да се разширят сферите на функционирането на българския език поне в Тараклийския административен уезд, който получи статут на културна автономия. Българският език тук се изучава в училищата, има класове с обучение на български език, работи колеж-лицей, който вече от няколко години подготвя детски учителки и начални учителки за малки класове, които ще преподават на български език. Всичко това влияе върху езиковата ситуация в тази част на Молдова, както и върху езика на определената част от носителите на говора.

При изучаването на съвременното състояние на българския говор в едно или друго селище трябва да се имат предвид няколко важни момента.

1. Днес българските говори в Молдова не са това, за което са се смятали според традиционно отделяните (имплицитни и експлицитни) признаци. Известно е, че тези признаци са безписменост, териториална затвореност (ограниченост), локалност или локализираност, социално-демографска затвореност.

Преди всичко диалектът престана да се реализира само в неграмотна или малограмотна среда (Шапошников, 50). Определен диалект е ползван не само от селското население и не само от хора в единствена

социолингвистична и лингвокултурна роля. Промени се също културният и езиковият облик на българското село, както и на българина, живеещ на село. Причината е в по-активната и по-тясната връзка с градските форми на живот, в по-активните контакти с другоезичното обкръжение, а и в структурата на дейността на селския жител.

Всичко това е един деформиращ фактор за говора поради самата логика на живота.

2. В един говор обикновено могат да се отделят различни социални подсистеми – «архаична» част и други функциониращи части.

Особено актуално е разграничаването на тези части днес, когато носителите на говора са хора с различен социален статут (образователен, професионален) и с различни индивидуални социолингвистични особености (ако говорим за идиолекта и социолекта).

Във връзка с казаното смятаме, че е важно един и същи говор да бъде описан в рамките на няколко десетилетия, да се опише функционирането му в различни социални групи, битуването му в условията на различни обществени формации (преди 40-те години на ХХ век; от края на 40-те до края на 80-те години, което е проблемно; след 90-та година).

Тук се има предвид включване на българските села, които са на молдовска територия в различни държавно-административни и демографски системи.

3. Важни са и особеностите на един и същи диалект (или диалекти), които се проявяват в речта на представителите от различни възрастови групи, мъже, жени (Тодоров Н., 563).

Посоченият подход ще помогне да се придобие представа за реалното езиково съществуване, за процесите, които или размиват българския диалект, или го променят структурно в определените части на цялата му езикова система.

Ако говорим за по-архаичния езиков и речев материал, то той, естествено, се открива в речта на по-възрастната група информанти. Тук трябва да направим уговорка за понятията «архаична част» и «основа на езиковата система на говора». За «по-възрастна» ще приемем група от лица с възраст над 60 години. Основата на езиковата система на говора и архаичната му част са доста устойчиви на фонетично и морфологично ниво, макар че и тук има иновации. Лексиката е най-динамичната част.

Вътрешно говорите не са еднородни: речта на интелигенцията, речта на хората с по-ниска степен на образование и т.н. се различават предимно на лексикално и синтактично ниво. През последно време езиковата ситуация

се е усложнила във връзка с това, че има хора, изучаващи книжовен български език или имащи чести контакти с българи от метрополията.

Картината се оказва доста сложна и нееднородна, ако преминем от процеса на «инвентаризация» на езиковите елементи в речта на информантите от различни групи (по селища, по възраст, по образование) към опит да открием определени процеси и тенденции в движението на говора.

През последното десетилетие специалистите филолози насочват вниманието си не само върху диалектните особености на българските говори в Молдова или Украйна, но и върху социолингвистичните им особености.

Тези особености са свързани не със специфични за определен диалект езикови единици, а с характера на попълването му с нови единици (заемки, словообразователни единици), възникнали като средство за нормално функциониране в определена социална среда и речева ситуация.

Всичко това изисква внимателно, прецизно и многостранно описание на речевия материал. Колкото по-голям ще е обема и по-диференциран (по социални параметри) записаният материал, толкова по-точна представа за съвременното състояние на българския език в диаспората ще получат специалистите. Надяваме се, че представеният материал ще даде възможност да се направи професионална крачка към решаването на очертаните задачи.

В края на публикувания материал ние даваме списъка на литературата, която ще помогне на студентите, а и на всички, интересуващи се от проблема, за да се запознаят с тази работа, която вече се върши в проучването на говорите. Няколко думи за условните обозначения, приети в представения фонетичен запис на речта на информаторите. Фонетичният запис е опростен.

/ – кратка запетаечна пауза.

// – точкова пауза.

... – продължителна пауза.

Н – неясен текст в магнетофонния запис.

'(ь) – мекост на предходната съгласна (пред гласните И, Е се отбелязва не винаги).

В – водещ записа.

И – информатор.

g – звучният вариант на Х.

Асимилационните явления по възможност са предадени подробно.

η – сонорна, появяваща се вместо Н пред Г, К.

Не са отбелязани интонациите.

Трябва да се подчертае, че в представените тук български говори, (особено в речта при по-младите) няма или почти не се срещат полумеки съгласни, а под влияние на руски език пред гласните Е, И съгласните стават палатални. Палаталността на съгласните пред гласните Е, И в транскрипцията не се отбелязва.

Тъй като е трудно да се представи основен анализ на езиковите особености на българските говори в Твардица, Кортен и Паркани, предлагаме описание на отделни характеристики на кортенския говор, защото записите на информаторите от това място са по-обширни.

Най-общите наблюдения показват, че в резултат на езиковата интерференция между руски и български език в речта на информаторите от средна възраст (около 30-годишни) някои явления които се проявяват в говора системно, а в речта на по-възрастните – рядко или вообще не се срещат. Това е нов за говора тип редукция на гласните.

1. Наред със замяната на О > У, във връзка с традиционната за говорите засилена лабиализация в думите от български произход (хазайству, гудина, пулвина), същото явление наблюдаваме и в думите, заети от руски (на прутя-женъии, дъевучъка).

2. В заетите от руски език думи се спазва руски тип редукция на неудареното О (О > А) – «в калхоза, палажъенъията, паливийтъи култури, палучавами».

3. Има думи, заети от руски, в които едновременно присъства и руски, и български тип редукция на О (О > У, О > А) – палажъенийту, д'евучката, д'евачката.

Характерни фонетични явления в областта на гласните.

1. В българската реч на някои комуниканти се появява гласна, характерна за руската фонетична система, означавана в руската азбука с буква

«ы»: пал'ивныйт–и култури, б'ах вынужд'ина.

2. Наблюдаваме замяна ъ > а *сарце* – сърце, *мажъ* – мъжа, *фаф* – във, *кадъе* – къде, *ас сам* – аз съм.

3. Замяна и > а след палатални съгласни *с'арак* – сирак, *рабут'ах* – работих, *куп'ал йам* – купил им, *уч'ах* – учих, *тр'анайсти* – тринадесети, *чет'ар'и* – четири.

4. Замяна е > а след палатални съгласни *ум'ич'анц'и* – момиченце, *д'ев'ат* – девет, *г'ин'аколук* – гинеколог, *меткол'адж* – медколедж, *м'ен'а* – мене.

5. Наблюдаваме елизия на гласните в началото и в средата на думата (е, и, а, о): *лоз'ту* – лозето, *н'т'е* – не те, *да дунса* – да донеса, *м'ехц* – месец, *млад'т'и* – младите, *т'ехн'икта* – техниката, *фце* – овце.

Характерни явления в областта на съгласните.

1. Наблюдаваме последователна замяна *в>х*. Можем да предположим, че този преход е станал чрез последователна промяна *в>у>х*:

ух къш'ти – в къщи,

х т'ах – в тях.

2. Във връзка с горепосочената промяна интересно е да отбележим замяната *х* – съкратени гласни *й, у, а*: *запомн'ау* – запомнях, *ход'айми* – ходихме, *п'ишайм'и* – пишехме, *ас муж'ий* – ас можех, *прайаам'и* – правехме, *наченау* – наченах (започнах).

3. Замяна *ф >х*: *хл'иза* – влиза, *картох* – картоф.

4. Замяна *св >хв*: *хв'ишч'иц'и* – свещици.

5. Уподобяване на съгласните *дн >нн*: *с'енна* – седна, *срenna* – средна.

6. Изпадане на съгласните в средата на думата.

в: загъам – загъвам, *криу* – криво, *утори* – отвори, *изучаан'и* – изучавани, *вар'и* – върви, *ко* – какво,

ж: моах – можах,

м: дуам – думам,

х: наченаа – наченаха.

7. Изпадане на съгласни в началото на думата.

иктарт'и – хектарите, *ум'ич'анца* – момиченца, *ар'еса* – хареса, *ус'имд'ис'ет* – осемдесет, *с'ички* – всички, *не'ска* – днеска.

8. Срещат се палатални съгласни пред следващи твърди и меки съгласни, а също в края на думата.

мал'ч'ик, *с'инт'абр'*, *д'евуч'ка*, *кагул'скуту*, *мал'к'ит'и*.

Морфология

1. Под влияние на глаголите от I спрежение окончанията за 1 л.ед.ч. и 3 л. мн. ч. се разпространяват върху глаголите от II спрежение: *дилът* – делят,

в'идът – видят, *ша заварат* – заварят.

2. За образуване на бъдеще време на глаголите се изпозват частиците *ша*, *ши*: *ша бъди* – ще бъде, *ши ходи* – ще ходи.

3. От сложните минали времена в текстовете срещнахме само минало неопределено време: *н'и си ли духадала*.

Посочените особености са малка част от многото, които се откриват в предложения запис.

Транскрибирани текстове

на магнетофонни записи от информаторите, живеещи в село Кортен.

Записите са направени през август 1997 г.

Водещи записа – Снежана Стоянова, Екатерина Челак.

Транскрипция – Надежда Кара, август 2000 г.

Запис 1.

Информатор – Феликс Савий, 20-годишен; завършил медицински колеж.

И: аз жувеих ф кагул / ф каминка жувеих //

В: насам ни идваши //

И: духождах //

В: а на български ут куйа гудина хуртуваш //

И: уже дауно / ут четири гудини //

В: ду тугас ваш'е ни знаиши български //

И: мчи тъй / разбирах //

В: и раскажи / как уч'обата //

И: май тешку / ну веч' са спрайам //

В: миналта гудина завърши школата //

И: ас завършах школта уж'е четири гудини // дев'ат класа свършах / сетна три гудини са уч'ах х меткол'аджа и унъс гудина и пустъипих... школта завърших ф кагул //

В: ти работиш ф този бар //

И: ч' пумагам / тъс девач'ка мий плим'аница / ф школта са учи //

В: брат да имаш / систра //

И: систра имам / на ч'ит'арнайс' гудини //

В: ти български ф училиште нейда да си учил //

И: сал тукъ / ф селу //

В: как са казваш //

И: савий феликс фьодорович' //

Запис 2.

Информатор – Николай Люленов, 33-годишен; завършил селскостопански институт в г. Кишинев; работи като агроном; роден и израснал в с. Кортен.

И: асам николай л'уленов/ рабут'а ф корт'ан аграном/ от усимдесе й шеста / ид'анайс'ата гудина// на нескашния ден палаженийата ... не йе по убаву чем фаф другити хаз'айства / ш'ас палаженийету.../ ситуацияята е сложна / но тем ни менийе ний успешну завършахми уборкта /навреми/ пулч'ахми хубаф уражай //в данный мамент са занимавами с падгатофкай поч'вы г зиме //... загатофкай силаса / вот //.

ф аграфирмата са выраш'ш'иват паливийи кул'туры /адналетнии /мнагалетнии/ зимка /папур/ патсолнич'ник выраш'ш'иваим /гарох/ сич'кити паливийити култури // от/ имами винаградники //сат имами// ф хаз'айствту //вот/ / хаз'айству има свой винзавот // дету / кстати / на выруч'ава / уже / на прут'ажении пет гудини //благодар'а на ай тос винзавот/ ний въз'ивавами болейе или менейе / палуч'авами зарплата / навреми // ий гу /иди ошти идин бригадир // сними си учелкити / йала ши хуртуваш//

В: ко сти завършили //

И: ко аз завърших// кишин'офски сел'ска хазайствиний институт // усимдесе й шеста гудина //агронамический факул'тет//

В: а башта ви й ут тука ли//

И: и башта ми/и ас/ и мама/ и ас сам родум уттука //

В: а в балгарийа ходихти ли//

И: ас ни сам бил // ко / искати да чуйти нешту за балгарийа//

В: а жина ви ут каде й / ут тука ли//

И: не / жина ми ут украинта / на руски дома гуворим // и сас дицата // иам идна девуч'ка и идин мал'ч'ик // девач'ката ф шести клас /ид'анайси гудини // мал'ч'ика / дв'а гудини и пул'вина // девач'ката знай изика // т'а й при баба си // ас рабут'а тука / а жувея фаф чадъра//.

Запис 3

Информатор – Безволева Домника Ивановна. Родена 1911 г. в с. Кортен.

В: койа гудина сте//

И: аргати ход ...[Н] той утива х т'ах // и казва ти сматри / да нта заварат ух къшти / викам ш'и гледам // има ли уд гат си сеннали тукъ / той замина / кът зе да са чуа батарея доу / батарея трей/ бож'и што за ч'уду / пък то тъй

къкту тева луз'а пък и там има гора / като отпрайаха армия салдати / идат пр'аму тука прис, туй лози / ма минават прис сридата / ас си загъам дитету ивана загъвам гу ф ръци и тъй гу дърджа и утидах на синура / тук къкту през пол'винта лоз'ту им / има пъг уттам / ут гурата насам / сат ай тъй вика / астай буеру маре / астай буеру маре / ас ништу не дуам / се раката си махам / отидуа / ама подир малку нали тръгнаха то за уда / то за сол / пък то армия салдати прайали маневри / пък / ас ух т'ах младти гудини то страх ма ние тъй / ма ние тъй // ут малка съм сиракувала и с'арак

стуйах / и сич'куту знам // сич'куту прикарахми на белия св'ат //

В: а в школа ходихти ли //

И: ходихми / веч'ар / веч'ар ходихми //

В: а колку класа сти //

И: а / клас / н'а-ама / мо колкуту пуходихми //

В: ф румънскуту времи //

И: сичкуту знам / полгода там / пишайми //

В: а да читете мойте ли //

И: слабу чита / слабу //

В: на румънски или на руски читети //

И: на руски //

В: а колку дица имати //

И: две имам / детуф пураснаха / пък ино имам умр'алу умич'анци / малку умр'а пък инък / аборти дету / и се испуйадах / казах на попа / казва / ета самый бал'шой грех / а болше ни буйти / никаму ни гаварити / рекъ / ни буду //

В: чи той тука попа на корт'ан // попа на руски хуртуваши //

И: ъ / хуртува на руски и български тр'аа знай //

В: ама то сия са испувадахти или по-напрет //

И: сига /мо / сига / са глас'ах уш пак да са конкам / се ми са сани ч'и прис квату уда минавам / прис квату кал / ни мужий да са испуйадам ни муж'ий да са конкам ма на сън / на сън млогу / пък / дету жина ни хлиза ух алтара / зъштоту сънуам / чи фл'азах х уалтара и тъй ина маса стууи и там гури ино кан'дилци / там стуви ина жина / и ас кату хл'азаъ реках б-о-оже-е-е / ми хей тука ку ни сми ...н'ама де да са пумолиш / т'а кай / къгу искаш да са молиш ей тук мойш да са молиш / а пак ас кр'иу ми й / криу чи ни мойа да ход'а на черкуа / пък сина ми гу казва / чи кату имам сарце за бога да са мол'а / де да е мойа са прекръст'а / да са мола //други пъг / гробишта нали ги знайти / там къкту стуви тос кръс /.../ кад'а / и кату удзада мий уш ино умр'алу на сана / пък тук кат са утори ина уврата чи колкуту ми виждат учити толкус нарот се с ай такива хвищ'ици гуръг и казват / свадбата иди / свадбата иди

/ то уш иди умр'алу / тъй къкту на съна ми / пък са радват чи свадба / коту на т'ах там хубуу // млогу такива сънищта сануваг / млогу чи млогу //

В: а ино времи гул'аму хаз'айству имахти //

И: н-е-е / бедну / бедну //

В: ми ко имахти / луз'а / нешту имахти // зим'а имахти //

И: имагми / ми къкту уддилену / тугъс беши тъй / дилъг на душити / куиту са рудени гат са дил'ала зим'ата имат зим'а / пък куиту ни са рудени / н'амат зим'а / сестрити ми имаха зим'а / а пак ас н'амах // имах колку сѳестри / две сѳестри и идин брат / майка ми имала пет дица / пет дица нарет / се умирали // ачи тук казали чи туй / къг т'а пак са руди да гу фърга на пъг'а / чи койт ши гу намери и той ши гу кръсти / и можи ши ужувей и те тъй гу фърл'али кат са рудилу гу фърл'али на пъг'а / и бабата / загънала и гу фърл'ала // бабата стуи на пъг'а / минава идин // циган'ан му имиту глигор / циган'ана гу намери / викал / йа / идин краштел'н'ак / йа идин краштел'ник / и гу зима / и гу фниса / туканак вечи кърсникат кат са науч'ал / каза / то и ту ша умре кату ма устават // на зимат мен'а да гу краштавам // пак майка ми р'иве / казва на ...казва на кърсника ...казва кърсника ас ни са сърд'а / да гу краштава ...три гудини н'ама да гу стригъг / гату на ...[Н]

ша му закол'ат // брат ми въспр'ал дицата да мръг // млогу съм ч'ула / прикарала / ма млогу / млогу //

В: а какво с'али на зимата //

И: ко сейахми сейахми житу / папур / картоф / по-раннити гудини викам на мажъ си / пък снѳ пу башка / иктарти ни пу башка / викам ши зема тъй тос картох дребнич'кийъ / чи ши гу сейъ // той вика / прибири гу / чи ши видъг хората и ши са смейат / ко прайш / а ас халис с-са курдисам да ма гледат хората / зимах гу и там си купайа а таме / виждам / чи по н'ама да са вижда / искупаъми ина връвичка и ут кофчицата гу напусках //

жина /фаштати ли ми в'ара / сетни идин чувал' картох / ма картох не-е тъй / млогу / млогу / таких е премежди съм прикарала / кату кай онзи / сиракувала и аргатувала // младу са ужених хубуу да вида //

В: фце имахти ли //

И: а / там две-три фци // ина крава имахми гул'ам калабалак / дванайси души ф къшти //

В: от по-напрет / кугату сте ошти умичи / вий де жув'ахти //

И: ут корт'ан съм / и мажа ми ут корт'ан / ас сам ид'анайс'ата гудина / той диветта / той давно пучина / ай тъй зе да ни мой / пък ас му викам ни мойш и се ходиш / ба / тук пръч'ка си истарвал / таме паннал / са нацапал / чи запри са / ай тъй / ба / чи синни / ба / аз да съм кату теб'а / да ни искат ништу уд

мен'а / сси сenna и сси стуйа / пак ти кат си тръгнал / пак той / бог да гу прустѳ / чакай-ма / чакай-ма / ши видим / па то прау чи ни съ стув'алу //

Запис 4

Информатор: Лариса Манолова, ученичка в 7 клас, родена в с. Кортен

И: съ казвам манолова лариса стипановна //башта ми гу нарич'ат иванов стипан илич' / майка ми иванова валинтина симъоновна // ас приминавам ф седми клас и са уч'а ф кортинско средно училиште / ние изуч'аваме български изик / той е млогу интирес'ан //

В: на колку си гудини //

И: ас тр'анайси гудини сам //

В: а куга ти й рожден ден //

И: ас сам си рудила двацатава фиврал'а приз хил'ада дев'ат стот'ан усимдисет и пета гудина //

В: фс'ака ли гудина празнуваш рожден ден // кой каниш //

И: кана свойти блиски приятили / и другари и може свойта руднина /лел'а / там ошти д'аду / баба / аз запомн'ау млогу / чи сам ход'ала фаф лагер / б'ах ас фаф читвърти клас си уч'ах и млогу запомних там играхм' / беш млогу интиресну /

ходаъми на мурету // вид'ахми идин дил'фин гул'ам // настайашш'

В: кромѳ кортен къде си ходила //

И: м'ч'и ф разни гарада //

б'ах ф тираспал' / фаф / ф кишиньоф / ф болграт / ф кагул //

В: ваф кишин'оф ко праихти //

И: б'ах на църк идин пъг / ход'ах на пазар'а //

В: ф парка ходи ли //

И: не-е //

Запис 5

Информатор: Прасковѳ Ивановна Бучкова,40-годишна; завършила кахулско училище; работи като детска учителка в с. Кортен

И: ас сам буч'кова прасков'а иванна // съм сорокгудишна / и завърших кагул'скуту педучилишши // имени макаренка / на душкол'нойе образованийъ // дес'ат гудини рабутих ф садика / и сетн'а десет гудини рабутих ф школтъ // ф садика рабутих уд йасил'на ду старшайъ / ф сѳикити групи / ф

школата б'ах пианерважатай и васпитатил' прадл'онай групъ / сетн'а уж'е
закрихъ пианерската рабутъ / и групити тожъ съкратихъ и сегъ н'аам рабутъ
// а просту ф школьгъ там н'амъ никвъ раута //

В: а каква рабута фаф групити вапш'ш'е //

И: сигъ н'ама групи // а порану имаши самападгатофка / свабонайа
врем'а за дицата / васпитатил'найа работа оч'ин' гул'ама са видеша / клубный
ч'асы има- ши // сон за мал'кити / за первити класуви // абет // то оч'ин' леку
бешъ на дицата туй / оч'ин' хубуу / имаши в начала първити гудини беши ду
п'атый клас / вклучитил'на / а пак сетн'а уже наченаа саде первый / фтарой
клас / сетн'а вапш'е ги закриха //

В: и те там ду вич'артъ сид'ът //

И: да / ду пет ч'ась // послѣ урокаф сразу атдыхават / абедат / си пучиват
/ сетн'а си уч'ат дамашнъ заданийъ / игри / клубныйъ часы / развлекатил'на
праграма абизатил'на и сетн'а ф пет ч'ась дамой //

В: и най-напреш вий ги карти да учат / да си прават уроцти //

И: ф нас вапше сампадгатофкъгъ / уроцти га си прайт / там имшы
опред'л'она праграма / как тр'абва да съ гатов'ат / ут куйе да нач'еват / кък
сикту // туй беш'и къг падгатофка към самъстайатил'ну изучаани на уроцти
// имаши и физминутки / и тькова / ас синкти гудини рабут'а ф лагер'а // и
тъс гудина б'ах директур на лагера

сложно / в каком смысли / чи тр'абва дицата да им ареса пак / да си
пучиват // мираприятийа разни прайаами / вапервых найжылател'ну на
дицата / туй дискатекъ / сига / напрег беши другу / а пьк сигъ ошти ко прайаами
/ конкурси разни рисункъф / и прайаами конкурси ...мис лагер'а / имаши
л'убоф с первава възгл'ада пиридач'та / ход'аьми на гости / йезд'ахми в
казаклийский лаг'ар / втората смена ф твардицкийа лагер' б'ахми //

Запис 6

Информатор: Мария Таласимова; 29-годишна; завършила
селскостопански техникум в гр. Тираспол; по професия е агроном; работи в
с. Кортен

В: ко сти завършили //

И: завърших тираспль'ский сил'скаказайский техникум / имини фрунзе
/ знайти ли такъф има / рабутих па спицал'ности три гудини / аграном –
аваш'ш'ивот / рабут'ах две гудини памошник бригадира / ам сетн'а рабутих
уч'отчик ина гудина / пак сигъ / так слажилис' апстайатил'ства / ч'и сам
вынуждинъ там да рабт'а / гур'а жиланийам да си пупанна на мойта рабута //

В: и кво / н'ама овашш'и сига / ни вырашш'иват //

И: има / ну слишкам многу спицалисти / т'ий наверну // да кажим // бар'ба
за места // казвам са таласимова марийа ш'ийсе и осмьгъ гудина //

В: дица имати ли //

И: да / две / т'ий тос / мойъ мал'чик вит'ушъ / йаль тукъ / негу мойа /
мал'чик / той три гудини ша б'ьди сига / синт'абр' / пьк тъс девач'ка фтори
клас приминаа / мар'йанъ //

В: как сига животь ф'ф корт'ан // интиресну ли й да са живеи //

И: жизн'та т'а й интиреснъ / но ...

В: вий куга са уженихти //

И: вос'имдисе и диветта / пьк да кажа пр'аму ч' т'ий привьсходну / ни
мойа да кажъ / а пьк да кажъ / ч'и просту и да са махкат ут тук / тожи ни мойа да
кажа //

В: къде пучивати / излизати ли ут селу //

И: ну / спасибя / ний пака ошти си старайм хот'коту да видат нашти
дица // хат'а то туй не е възможну на сич'кити сим'йи / ами сигъ / ф тъс гудина
нийд'а ни ходихми да си пучивами / штоту то н'ама такава възможнос //
мъжъ ми рабути ф калхоза / на мел'ницъта рабочий / хубу / чи той ошти
кота... да не'е той / са съмнивавам /

ч' кота ...//

В: ф кортен колку баруви има //

И: так / ф корт'ан има ...рас, два, три / четири / пет / със калхознийъ пет //

В: а по-напрег колку ба'ха //

И: а по-напрег беши идин / пьк сигъ пет // вари / кан'ешну /
канкуренийъ / ну ... аднака... // нашийъ бар атукъч'кънъ / накрайа / ду
автазапрафката //

В: вий сига прайти ли н'аакви сравненийъ // толкува гудини уч'ахти ф
тирас-пал' сига тука жувейти //

И: да мойъ и да са върна надзат / да б'ьда пак на первийа курс / ас
штеш да напрайъ сич'ку да ни съ върна тукъ / кват възможнаст имъх да
устана там / неска можѣ пойчи пол'за штеш да дунса там / чем тукъ / ас т'ий
си см'атам / чи пойчи полза // ас моах да устана ф аддиленийгъ там //
имаши припадаватилти очин хубаи / ас са знайъ с т'ах / са срешкам ошти /
/ ход'а на гости / но ... //

В: а са върнахти тук пу каква причина //

И: чи беши / направленийъ имах / са върнах тука ... саму ай тъс беш
причинтъ // тугас гледахми малку на жизн'ата ч'ут' па другому / восимс'ат
диветта ас свърших / усимсе и дивета / фиврал' ас свърших //

Запис 7

Информатор: Степан Николаевич Банков; 60-годишен; механизатор-пензионер; роден в село Кортен

И: ас искам да прuver'а тукъ / туйе //

В: вий са разбирати ф техникта //

И: а ми чи / тос мойъ матац'икл / ас / уже / колку гудини / ас рабут'ах / сорук пет гудини рабут'а мианизатар на камбайнта и на трактурa пък сигънкъ тос матац'икл сам гу куп'ал ошти ут усимдисе й осма гудина / и колку хил'ади имам ус'амнайс' ил' дваиси //

В: и куга гу куп'ахти //

И: усимсе й осма //

В: а ви ко сти завършили //

И: ми за кумбайн'ор / за трактарист //

В: а срен'а школа //

И: ос'ам класа //

В: и училишш'е / нали //

И: ми ф кумрат / за шес мес'ца // изл'азах на пенсийъ ут дивиноста фторта гудина / ну кък / пу л'готну / на-а / не на ш'ийсе / а ма на пидисе й пет //

В: на куи машини вий работихти //

И: ми на фсич'ки / нач'алну ут сич'ки трактурe дету гусинич'ни / и там / кал'осны / и там на сич'кити марки и комбайнти тези самайа / наченах уд универсал калосный / сен'а са наченаа хатъзъ сем / гус'аничны / сетн'а са наченаа / гату уже теваха / беларусти изл'азаа / на резинавам хаду / тос / беларус / дету / емтезе два / емтезе пет / и таг далей / паслента марка емтезе вос'ам / на негу израбт'аг ду пенсийта //

В: а ут куга наченахти да глеати хчили тукъ //

И: ут усимсе й читвърта //

В: и как са пулуч'ава туй сич'куту / тъс рабта //

И: ми кък / а нъй тъй / улуих идин рой / вий знайти ли како й то / рой / чили / ми тъй ми гу улуха другити и ас уд негу наченах и сигъ са занимавам сас туй / таман са глас'а да утиуам при чилит' / те са тукъ / не-е далече / ф пулету там / ду слънч'ууцити / слънч'угледъ / тъзи гудина извадих хубу / ут ц'алкана два бака извадах / сегъ извадиъ ошти пет' / ду слънч'угледа там ги турих близу / те набраха пет' бака ошти извадаъ / ши ги гатов'а уже на зиму // там ку тр'аба коту ша тр'аба / можи ша тр'аба сас сахар да са путкормат малку / на зиму тр'аа да йм упридил'а толкус / коту да йам стигни ч'ак ду

прул'аттъ // да стигни кармата // макар ду ф'аврал' мес'ц // сетн'а кат са пулучи н'акуй акошка тъй сл'ънци / да моа да ги уткрийъ / ша йам пумогна / ша йам тур'а там малку мет ли там / сироп или нешту / кот да изл'азат / да ужувейъ ду / кат фанъг да фъркат / иначи ни можи да бъди //

В: купуват ли продуци'ийтъгъ хорта //

И: ми / май не-е / ми колкту / кату йа има / то ни са порти / той такъф прадукт / той да стуи три гудини / се рауно / ас уд негу ништу ни тир'айъ // пумагат // и крави имам две / фце / имам / хат'а съм самич'ак / айгу / кол'у / той моа син / той фаф нижни новгарат / там / той рабти там при академияа наук / там / той ша бъди прафесар / психатирапедт / негу й жина му / тас / наташа / та гин'аколу / рабути / хубу //

В: вий фсич'куту времи ф корт'ан живейти //

И: да / хсич'куту времи / ну / сам заминаал / там / гату / ф камандирофки / там / с камбайнтъ / там ф казастан / то беши врем'ту / ас ут пийсе й читвъртта гудина съм наченъл да рабут'а //

В: а вий куйа гудина сти //

И: трийс' петтъ / на сид'амнайси / ус'амнайси гудини ас б'аг уже ф алтайскийъ край / ну / кък / рабт'ах камбайн'ор / ма камандирувага / утидах на идин мех'ц' и пул'вина / заработах хубу и са върнах пак // ни б'ах жен'ан /

В: ни помнити румънскуту времи //

И: помн'а / кък да ни помн'а / ас тр'абше да ход'а на школа / ну са пулучи тъй / ч' / гату тр'абши да ма прийемат / ас / н'амаши миста и тъс / и са пулучи / чи са утидаха //

В: изика ни гу знайти //

И: пу малдаски л' // знам / кък да ни знам / штоту рабут'а сриди гагаузити / пък гагаузити / те руски изък ни знайтъ / и аснауном ний / старти хора / са апшаами на малдаускам //

В: а гагауски знайти ли //

И: и гагауски знам / моа са разб'ара сас т'ах / ас гат сам бил у балгарийа / усимдисе й ч'итвърта гудина / ч' / там / турци / нали / и приказвам сас ино турч'анци / пурдаа риба / и ас на гагауском йазыке там / пак то на турецком / са разбрахми / и тоа д'аду мин'ч'у / дет беши сас мен'а / казуа ст'опта / той знай чет'ри йазик'а / казуа / ас сам стар / уже колку гудини сам / значит / и знам сат идин българск' / пак той знай български / руски / малдауски / турецки / четири / изик'а знай / абразаванийа / колку има / ср'адну абразаванийа / ама виш / той ги знай // викам / ми чи тъй сам / жив'ал сриди хорта / ний б'айми пригласени / там имами [Н] / алис фаф корт'ан / айгу / васила / мойта / дъштир'а / т'а сигъ там жувей //

В: т'а ни си ли духад'ала //
И: е-ей / тоа / йурта хчера замина там / ц'ала гудина удгат са там //
В: сса връштат назат // в биндеръ / те жи имат дом //
И: ми т'аъна рапта / ни са малки //
В: а вашти рудитили / те се тъй са ут корт'ан // те б'аха заможни //
И: не / ср'анну / ну кък / те ко имаа там / имаши крава / фи'е / прасе
храниха / сенака са пулучи от т'й пер'амена ватети / румънци / рускти дудоха
/ калхоз напраяха / сичкуту гу зеха и то на ко устана / то пач'ти шта т'й кату
ний баъми си збрали маниџку пойч' пари гату б'аха нашта рубла сравнена
сас долара / и сенакъ те р-рас и ги ср'азаха / ас хубуу чи усп'ах / чи вот ай туй
си напраях / криша там и койе-што / там цвितной тиливизар / матацикал /
от ай т'й сич'куту // сенък си устайах си на ч'орный ден' там / на мен'а си две
книшки таме / на жината две книшки / дету пет хил'ади имахми / с'о / те кат
ги ср'азаа / устанаха пет лейъ // а пак за шес хил'ади тугас мойш да си купиш
машина / нали // ну с'ош-таки то туй же на хорта байат гул'ама рол / удар / и
сигънък ко / пак изноу / пак фс'о с нул'а нач'инат' / так што / то туй не-е байат
слатку // койту има / той има / канешну какрас на т'ах са пада / а на трудовойт
чил'ак н'ама // ат'й аз гу разбирам / ну то наверну айт'й // ас сам пу български
/ пу нашаму / банков стипан никалаич' / сам пинсианер / рабут'а сорук две
гудини / механизатар / фаф нашту селу / камбайн'ор и трактарист / на сич'кити
марки трактароу и на сич'кити марки камбайнаф //

Запис 8

Информатори: 1. Саша Бучков; 10-годишен;
2. Иван; 13-годишен

В: как са казваш //
И: саша //
В: а фамилийата ти как //
И: буч'коф //
В: на колку си гудини //
И: дес'ат //
В: ф къф клас хойш //
И: утиам ф петийъ /
В: къпити ли са ф лагера //
И: канешну //
В: а ф твардица ходи ли х лагера // ко ти ареса там //

И: алени / лебиди / там имаши / касули // домикити ми ареса там /
двухатажни /

В: куй предмети изучавати //

И: матиматика / руски / чтенийе / български изик / български учим ут
первий // ч'тем // марийа г'орживна нашта учит'алка / пу синкти / класната
учит'алка // ас ход'а за риба / сетн'а пурдаам риба //

В: а каде ходиш за риба / сам йа луйш //

И: да / з брат / саша / се т'й кат на мен'а думат //

В: а кой та научи да луйш риба //

И: (другото момче – Иван) начинайми пу пулега / даваха главн'ти
рибаки леска / кърч'ки / сен'а уже станаами гулеми / си купувами //

В: кой ви дава пари //

И: ч' сами зарабатвами / йа луйм / йа съшим / йа пурдаами у бара //

В: и ко / сига х корт'ан има х баруути риба //

И: има / йа луйш / утиаш дамой / ч'истиш / йа сулиш / йа нанизваш на
върви закач' аш на тавана и сас бинт йа пукриаш / утгор'а / да ни йа пл'уйт
мухит' / и т'а съни //

В: и кой та научи т'й //

И: те прайаха гулемити рибаки и ний са науч'ахми / малка риба сушим //

В: а таку ти какъф работи //

И: пажарник //

В: а майка ти //

И: мама швийа / дома / т'а шуби ший / папта ми ут клайпеда //

В: веч' на колку си гудини //

И: тр'анайси //... иван сиргейвич' / восимс'ат читв'ортый гот ражден'а
/

ас тукъ са рудих / сетн'а утидахми там / жувахм' две гудини / сетн'а
утидахми насам // дома са научих на български // сас баба и д'аду жувея //

Транскрибирани текстове

на магнетофонния запис от информаторите, живеещи в село Твардица.

Записите са направени през август 1997 г.

Водещ записа – Екатерина Челак.

Транскрипция – Надежда Кара

Запис 1

Информатор: Олга Балтажи, 14-годишна, ученичка; родена в с. Твърдица

И: балтаж'и олга барисавна /чит'арнайси годин / восим'с'ат третта гудина // рудена сам ваф селу твардица //

В: а кой ти й башта тий / майка ти //

И: башта ми барис антонович' / майка ми балтаж'и прасков'а сиргеивна //

В: раскажи малку за т'ах //

И: тети рабути токар' / но той зиа си прай група // афармл'аа група// мама / рабути на табака // т'а дзад'а гат дод' уд рабта / дзад'а умурена // ну / и ас и пумагам н'акуй пъг// тети / зиа / пака што / идин на други си пумагами // имам брат / той рабути трактарист // гу викат тол'а // си жувеим с негу / си дувир'авами //

В: ко убич'аш да правиш / усвен да са учиш //

И: да плеам тиливизар //

В: ам да читеш книшки убич'аш //

И: не-а / люб'а да ход'а на дискатека / гул'ай / а такоса-хе // на висел'а // б'ах на два-три годин // и мойта баба жувеи пр'аму напротиф нас // и мама / и тет'у ход'ага на рабуга // и бати на школа / и те ми устайваха у бабини // и ас съм чи къг малка / л'убапътна съм / се да вид'а / ко / й у дума и како / и зех и / ма ни моах т'ий хубу да крач'а / и съм палза'ла / и стигнала съм дет нашия сартир / туалета / и мойта баба ма търс'ала из гиран'а / кръшт'ала на пъг'а / год'ала у саседити / ну търс'ала мъ // и плачи веч' / т'а нали ни знай де съм са д'анала // вади / гледа сас кохата в гиран'а / ни мой да намери / а пък ас мойа ошти идиана д'аду рабут'ал трьктарист / и той решил да види / кой у дума / да не е да съм сама / нешту / или н'акуй да й у дума / да види / ко прайм// кат ухл'азъл и ч'уа койту плачи // уг'шъл дет туалета / и ас плач'а // и ч'уа баба кръшти / ол 'о-о / ол 'о-о / и д'аду га ч'ул и каза / свикърва-а / йега-дей т'а // сват'а / йега-де й т'а /йега / т'а тука //и т'ий са кончи//

Запис 2

Информатор: Домна Фьодоровна Пармакли; родена в с. Твардица на 16 септември 1936 г.

бил бугат // нали гу дигага / и те ни муж'иха да гу дигнат /той пуб'агна / утиди ф курж'иката / и тугас / кат утидаха там / ф курж'иката /и там са устройага / и там умр'ага / и ти ги зароу'ага т'аг // пак мама веч' тук кат са ужен'ала и д'ау ти йа зел / ч' млогу нив'а имала / ай т'ий / да //

В: д'ау знач' са ужен'ал пу рашш'от //

И: да / многу нив'а имала и йа зели за нив'а // те тугас са женига за нив'а /кат'имаш млогу нив'а / кат' имаш // не гледага гард'еропи / немаш тугас гардеропи / ма кат' имаш нив'а млогу / и ай т'ий / кат' имаш многу нив'а / кат' имаш нив'а млогу / тугас ... ай т'ий //

В: ам тугас / кугату ги зеха / ай тес нив'а //

И: ам чи гу зега х калхоза и сиџкти здадуга сич'куту кот имат/ и гата / й гу прьснага / и с'о / нема ништу //

В: и д'ау станал звинивой / ил' къф беш' //

И: д'ау ти тугас стана звинавой / рапт'аши / туй / най напрег ф агарода / утиди // ний ч' тугас уг агарода утидагми х аурамуата бригада на табак /гай тугас хай накарага на туй / на фермата / да ида и ас // и ас ни утидух / чи те тугас ни утиуха на фермата // и ас икъм / кой хой на фермата / сал дет нема акъл // и той д'ау ти тугас / ч' утиди зарад мен'а утиди / на фронта / на фронта гу накарага // пък инак штеж да й тука / ма ас ни утидух там / и с'о / и д'ау ти утиди //

В: чи а де рабути ти кат ни утиди на фермата //

И: ам чи де рабта'х / на луз'ата рабт'ах ух /се х т'ьс бригада / у аурамуфта бригада // те ма ништ'аха / ништ'аха ма на рабта //

И: мчи зашто //

И: што-от ни уг'уам дайарка / то тугас зорла карага / не а кат ай сига / //

В: ам са свака де са пузнаком'ахти //

И: са св'ака ти де са пузнаком'агми //ма-а на туй / на ух паскал'уа // д'аа ти герги беши бригадир //и д'ау ти веч беши си душ'ел / беж душ'ъл уг фронта / ч'и беш'и тугаз звинавой тука ге / тука пак беши звинавой / х д'аду ти герг'уа //

В: кой д'аду герги //

И: паскал'ух / ай т'ий / и там / сас св'ака ти //

В: чи той сиа какъф рабти там //

И: амчи св'ака ти беши туй / ма /йиздавой беши // сас талигата // той тугас с талигата и с кураба / носи грозди // немаш кат сига т'ий машини / такос аг'ий //

В: а м ви куга са уж'ен'агти //

И: куга са жен'аг ли //

И: Ам пидис'ат седмата гудина // а свадбата не кат сига сас такос / сас машини / а м сас талиги / и ш ч'улуви / и утиуат на черкуута и дет ай черкуута / ай там агий / ни кат хлезим аг' такос / да са винч'авами / х черкухта / пак унес сич'кити играйат на пъг'а / там / удв'ън черкуфта // ма ино гул-л-л'аму играйат хуро // свадби / не сал ина свадба / а ма колкту има х ц'алу селу

свадби / те синкти е там агей / пу сед'ам / пу ос'ам булки са / из ино // ам чи тугас / кат са винчейм / и секи ши ут'уа у т'ах веч' //

В: как тугас свадбити празнуваха / ф къшт'ата //

И: ф кашт'ата / и немаши такваса бл'уда / ама г'ич' / ам сал зел'анци / курбани / и с'о / и печ'ану ут прас'анци и гата // немаши кат ъй сига //

В: и ти де жив'а кат са ужени / ф свикърва //

И: при свикървата си / амчи как //

В: и как свикървата ти //

И: хубоа беш' свикърва ми //

В: т'а куга пучина //

И: д'ада дъртна аз гу гледаг / и аз гу испруод'ах //

В: а ма ви сами жив'ахти или там ошти имаши н'акуй //

И: те веч'ак / ас и зълва имах / и градинку / и итърва ми // ма дванайс' души багми // кат седним ай тѣй на маста и то н'аа м'асту // за мен'а май //

В: тѣс черкуута нашта / т'а нали дейстуаши ц'алту времи / хич' ни беш' затвар'ана //

И: хич' / хич' / тук бог ѝа заварди и гората // настуйага горта и заварди ѝа бох // уд госпуда // гората се тѣй год'аа / и кату год'ага / ай тугас / чи прис дувара / и закл'уч'ану / бат'ушкити там сид'ага / атец никалай / дет б'ага гу наказал'и / нали забул'а // и умр'а чил'ака / чи улул ина пудушка или ко беши / аз гу забравиг // и те тѣй наченага гората да такос / да криштет / ний сми дърти и ши хойм на черкуута // те бага малку устана да ни га рушнат // ама гората дърти настуйага и ни пуснага // да развал'ѣг ний черкуфта // уд гат утидаг на пенсийа халис / ход'а ката ндел'а //

В: а помниш ли / как баба хойши на черкуута //

И: баба ти се тѣй // те ни пускага // ход'агми на рабута секи ден // ката нидел'а ход'ахми на рабута // гон'ат та / искаруат та / кат нема да излейш / ц'ала ндел'а ши сидиш у уас // пак сига нема / сига негу са уттри // ни пускага на на чишмата даж да годим // сид'ѣг / вард'ат //

В: ам на чишмата зашто ни пускага //

И: мчи на г'арг'оф ден ни пускага / да ут'ууат // те горта дан ут'ууат на чишмата / да ут'уйат на рабта //

В: а ма тѣс чишма кой ѝа стройал //

И: м-чи д'аа ти г'орги // забунуф // той // най-напрет му са ѝавилу // и тугас наченали // збирали / год'али / прайали // виденийа му са ѝавилу //

В: м-чи то куга ѝ б'ало //

И: ни поуна / ни знайа // баба ти горг'уфца / нали ѝа знайш / дъртата / най-дъртата // ч' на нейа / ч' тейку ѝ / аде ас ши гу поуна // той дѣрт //

В: ам / лел'о / како знайш за санд'уфта пештера / поуниш ли негу / санд'у /

И: негу поуна / ма ас ни сам флизала и т'а аге' ни сам ход'ала / и тѣй сас свешти и б'ало далбоку / сама ас ни сам флизала там и ни знайа //

В: а-м како расказуат // как санд'у утишѣл там / манах ли бил //

И: – той нижен'ан / той искал да си наказва душата // искал да са наказва / на ондзи св'ат да му ѝ хубуу // пак ний наабарот // ний гледами за тукашнута / пак там ни мислим //

В: и куга той пучинал / а тос санд'у //

И: той гу зеха ф паул'ууту / там пучина // тука има руднина / а ма те н'гу рачига // той беши май тѣй мрѣснич'ак / веч' чи дърти / н'ама кой да гу гледа // кат нема кой а та гледа / и знайш / чи ни мойш / и те гу зеха там // ас ус'амнайси годин рабт'ах на фермата // ни пу дванайси крави имагми на чил'ака // пу три и пу четири пѣг'а дуйихми // и ут с'ака крава башка мл'акуту // стаахми ф четири ч'аса // не кату агѣй сига //

Транскрибирани текстове

на магнетофонни записи от информаторите, живеещи в село ПАРКАНИ.

Записите са направени през април 1997 г.

Водещ записа – Надежда Димитрова.

Транскрипция – Надежда Кара, август, 2000 г.

Запис 1

Информатор: момче, 11-годишно; ученик от четвърти клас; роден в село Паркани

1. Виднѣш ас утидах ф музейѣ // и си зех там ут вуйнѣта беши гилзи и ас си зех // и дудех на другийа ден ф школата // и са пумин'ах с идин мал'ч'ик // той ми дади идин дитунатур ут мина // той вика / гледай ч' тува са взривава // ас ч'ут идин дом да ни възрѣв' // ас си дувадам // мен ма путкара д'ад'а вит'а // мойа вуйч'у // ас си дудех / гу турнах на стола // максим вика / кой то тва / мойету брач'е // аз викам // а тва мойету браче // аз викам // а тва ѝ дитунатур // ни гу барай // той мой сса взарве // пѣк мойту брачи вика / па / тва ѝ брихн'а // той н'ама да са взарве // ну ас фл'агах да са пирублич'ам / удвиднѣш ч'увам // грѣмна тойа дитанатур и уткѣсна прѣста на мойту брачи // ас по скору

затърч'ах у баба / реках на г'от'а лариса / коту т'а да дой / да му умий ръкътъ
и да му пириврѣджи // и вот петиту / той фуршш'ик / той има фура // и той
негувийа приятел / д'ад'а дима / те гу закарага ф нас / ф бул'ницта // и тва /
тей рекъхъ коту да гу закарат фаф тираспол / ф бул'ницта / вдецкѣга // те гу
закарага // пѣк ас изл'ага на пѣг'а да вида // гледам мойа папа кара ут рабута
на камаза // и бистру йакта гон'и // той вл'аза и вика / ко тука са случи // ас
викам / максим му уткъсна прѣста / там / един дитанатур // той вика / бигом
за мл'аку давай // ас удих сразу за мл'аку / зех бутилка и ода у кол'ата за
мл'аку // купих мл'аку и си дувадам // и пудрѣнкага там // бабата пудрѣнка на
мама / на рабта / и й река / чи мѣксим му уткъсна прѣста / и тва / мама си
дувада по скороу / вика / иде-ка максимкѣтъ // папта вика / той гу закарага фаф
бул'ницѣга / фѣф тираспол / мама вика / давай / виталик / пирублич'ай са / ке
одим при максим у бул'ницта // и ас съ пирубл'акъх / седнахми в машината
и одим с крѣсник // дукарахми // стана да ми са вий св'ат // аз викам // мамо /
ас ми са зави св'ат // мама вика / да ни тѣ й страх // максимкѣтъ й жиф ... мама
вика / дай сентак ти куп'а булч'ка / ки пуйдеш // ний утидѣхми при мѣксим
// при мѣксим нукуй ни пуштага / саде пуснага мама // т'а д гу види // мама му
дади там прадукти и ний си утидахми // сента на другийа ден мама утиди на
рабута / пак ас фаф школата / и дуде тоа мал'ч'ик / с майка ми / з башта му /
да са разбирѣтъ // тойа мал'ч'ик / гу викага ж'ен'а // ж'ен'ата вика / чи той ни
ми дава ништу // пѣк сичкти видага / чи ас сс'а мин'авах // и башта му вика /
рас ас на теп ништу ни ти давах / зако ти ми викаш / чи ас ти давах // пак аз
викам // ти ми дава / ти й бреш'иш // там ний са разбрахми // той си утиди у
т'ах // и ний сента сич'кти са расходихми пу думам // и са дудехми у нас // и
ний пак утидахми при максим // той уже му разбинтувага иденийа прѣст //
кот той да мой да драж'и да ид'а // и ний му дадагми // дуде крѣснич'ка /
крѣсник / ас и мама // и там лижа идин мал'ч'ик / гу викаха костик // той си
заби игль ут йолката // и лижа в бул'ницѣтъ // мама му направи лимони сас
сахар и пил'мени му дукара // максим пуйади // мама пита костика // костик /
будиш кушат' / той хека / хач'у кушат' // мама му дади пил'мени / сента тва /
лимони сас сахар //

Запис 2

Информатор: момче, 11-годишно; ученик от четвърти клас;
роден в село Паркани

прикаска / ке българити дудеа ф нашту селу / ф паркан // на българийата
нападнава турцти / ну и българити зеа да б'агват / и те избигуваха прис иднѣ
рика / т'а пу нашиму са назувава днестр / ну и тукена беши гура / и българити

са пушилиха ф тайа гура / ти испилиха пулвина гура / си направига кту селу /
пак сента / тий ошти пу ч'у-ч'ут зеха да пил'ат ут тайа гура / а пак фаф тайа
гура / дету тий са пушилига / тукенѣк беши иднѣ ж'ина / т'а га викайа анна //
ни и таа гура принадлежа на ней // и т'а тукинѣк беши / ну / най – главна // и
гату т'а умр'а / тва селу / гу назвага “парк анны” и сига то си називава тѣй //

Запис 3

Информатор: момиче, 11-годишно; ученичка от четвърти клас;
родена в село Паркани

ас ки расказвам прикаска пру мардзѣлива багдаѣка // виднѣж жив'а /
твѣ / башта и майка / ф т'ах има доч'ка / га викага багдаѣка / т'а беш'и
мърдзалива // виднѣш майкта изл'ага на ул'цата и вика // наша багдаѣка такава
марзилива / чи ниште да работи / никаква рабута ни га фашта // тва / и дуде
идин старч'е и пита // дай ми твойта доч'ка за снаха // т'а вика / т'а йакѣтъ
мардзѣлива / т'а ни са гади за рабута // тва / той вика / ну и ко / в нас койту ни
работи / мой да сиди / койту иска да работи / нека да работи // начит багдаѣката
са уж'ени за старица // тва / т'а сиди / ни работи / сич'кти работат / т'а сиди и
ги гле-е-еда тий седнѣхъ начит да идѣтъ / багдаѣка седна сѣс т'ах / тва /
идната / тайа / служанка дади на старица парч'ету сас л'ап / кат той да гу
рашч'упи / да / тва / да раздаде на сич'кти / пѣк иднѣтъ снаха вика / а пак на
багдаѣка / а служанка вика / на багдаѣка н'ама / койту ни работи / той ни иде
/ т'а н'ама да иде // шот т'а ни рабути // значи ти пуйадага на пладн'а и
започ'нага да работ'ат // рабутига ду вич'артѣ / дурде ни сѣ стимни // тий
седнага пак да йдѣтъ // на багдаѣка н'ама л'ап // тий л'агат да спѣтъ // багдаѣка
пру себи си си вика // к'е мойш да спиш на глад'ан ж'илудук // и т'а дзарантѣ
/ утр'а рану-рану са сабуди / утиди / издой кравти / и ги изгони / да сѣ пасѣтъ /
/ наготви йедини // сич'кти станага и викат / малацѣга багдаѣка / сич'ку нап-
рави // старица гул'амту парче л'ап дади / на багдаѣка // шот т'а най рабути /
/ тий поч'нага да прибират / сич'ки пу вѣнка / а пѣк багдаѣка пу кѣшти / и тук
дудеа на багдаѣка й майка с башта й // багдаѣка ут кѣшти чувала ги ... на
вартич'ка // вика мамо / тато // у нас тука / кой ни работи / той ни йаде // по
скору зимайт' са за рабута //

Запис 4

Информатор: Ана Стоянова, жена на 65 години, родена в с. Паркани,
домакиня

1. Б'ахми ошти малки / гату са учихми ф школта / ду таво хубуу са учих/б'ах пахвалница / б'ах пиридава / пач'отны граматы се беши / кат / дуйде вуйнъга / галадофка стана / брат ми беши уже затекан / упухнал беши / рабути при ... ф калхоза / а пак ас / мама / одиши то у басарабийа / то нататкъ кади русийата одиши / купува картофи / дунаса пак ас теа картофли ги трийа // пак б'ах манич'ка / чи варъ тийа картофли с н'аква мука / трица / утиам на пазар'а да прудам // доди башта ми / мама / ну к'ала три-четри / можи ши устай брашно на ц'ала нидел'а / пак ас ... къг свар'а ина мамалига / ми сетна ко ши идеми / джандрич'ка // ас сам средна / идинийа брат ми погул'ам / другийа по малък // сипа на старшийа брат ми / да иде / сипа на малкуту да иде / дурде на мен'а си сипа / то уже негууту гу из'алу / ми вика / а дай манич'ку / ас ут те'ба ки си зема ч'у-ч'ут / пък т'а штоту редич'ка / и ... ас мий жалку / то манинку / иска да иде / ну ко да гу права // ох /тука посли таа галадофка / и то нафрет / вуйнъга кату ни беши // таа ду галадофката ний б'ахми ва врем'а вуйнъга ивакуирвани ч'ак на украината // на изведаа на украината / уставихми тука // пък ва времи вуйнъга / къштити ни ги разби / сич'кити // ...там зараз живеи бардука // рижисира музикити ф клуба // фед'у / / ну / ладно // ни разби къштата // ду капка разби // фл'агаа рускити // изгон'аа руминти // пък тугава посли вуйнъга читири години руминити б'аха тука // ...нашата улица дету ас жив'ах беши сич'ката улица пълну с салдати // ... и се тилифони на [Н] и кату закачиа нашийа паркан да бумбът / направиа равнина // самал'отити напуштаа зажигатилни бомби // дету коту има шумич'ка / дету коту има сламич'ка / дету коту сарайчи / дету коту къшта / нашта къшта беши камишова // с камъш пукрита // пак то сич'ку изгур'а ду грам /а пак дету пириходнахми ух падвала / у сасетката уже другата сасетка пириходнахми / чи и ний б'ахми насрешту б'ахми у саседити / тъй / и там кату ни пуснаа ина бомба / пр'аму фаф фхода / му викат гърлич' // ф гърлич'а прау пуснаа бомба / а ... пъл'ан пор'ап с нарот / и ут тува начи кадеш ут тайа бомба / и прах ут тва дет са сабори / ... лампа н'ама / светими с кандилта / он'а пор'ап са сабори / пъл'ан пор'аба с кадеш и с прах / божи / каравул кр'аскат / майкити ни кр'аскат каравул / пак идин д'аду кр'аска / жинич'ки / булки / а смыквайти каманти надолу // и ша изл'авати пу маничку нагоре // мойта майка / бента / га кантузи / а пак н'ий б'ахми трити дица // ... и кту разбугаа тиа камани и пу тиа камани вравим / вравим / изл'авами и сич'кити са измъкнахми // га вравими ду вратич'ката / мойа подрушка / жен'а беши / и уткъсна кракъ ч'ак ут въ ... ду гори // жива беши ошти // и ас кату вравъ / он'аа крак / кървишта / на идни кунци / на ино парч'е мисо са даржи / и кр'аска / систрич'ко-о / нинко / падруж'инко-о / спасавайти ма / а м кой да га спас'ава / гат секи б'ага // пак мойта майка б'ага приз наш арман / прис ч'уждити арман'а / б'ага ч'ак на

другата улица б'ага // ... пак ас вода малкуту нашту мумченци // ну то годинки можи дес'ат да беш'и / брачиту ми малкуту гу вода // кр'аска / мама / ч'акай на / т'а ни на чува / ... гледами де т'а оди // ни сас нейа бигом / бигом // га фл'агахми там / т'а кат закачи / зе да ни пригръшта // закачи да ни цалува // детки мои / де ви б'ахти / пък ас ва тръса ни моа да ва намера нийд'а // мамо / нидей кр'аска / нали такава // и тъй ... си дудохми / б'ахми ф сасетката / фаф похр'аба // посли пак ко / ивакуирват синкити улици // синкийа нарот паркани // на вакуирваха сразу село //пак там ай такиви кулиби / гул'ами кулиби / уд зимата ч'ак // там хората багату жив'али / чи дражали там сино / там зрънь дръжали / за куне / за крави / а пак ний имахм'и кравич'ката / нашта си га зехми там / и лел'а зе кравич'ката / и ний значи / ко / ут там / дудохми ф .../ ф ...ний дадуха идин сарай / уже на две семи // и тос сарай да са пукрий // сид'ахми ний ф тоа сарай / колкуту сид'ахми / давай да вравим дал'ш'и // одихми ф ... там / на балката ч'ак / далеку / далеку / там военни са / йакъта многу // ас и мойта систрич'ка дваирудна / на лелини тож'е доч'ка / такъва точ'ну кату мени / ни дават нашти майки манинки ведарца / ни дават мл'аку / мин'увахми мл'акуту на тва ... и нашти майки ут тийа пишкирч'ита ни шиха роклич'ки да има с ко да са убличем //занисем ний там мл'аку // носим пу две видра пълни // кой захар парче дал / кой парче сапун / койту коту има // салдати искат мл'аку / н'амат с ко да си куп'ат // нашти майки ги и страх да идат да пурдават / те млади // нас на праштат // а пак ний ход'ахми чак ду т'ах // рускити б'ага //колкуту ний пруб'агми там / сена / гат си дудохми пудър / вуйнъга / де ний да са д'аним / гату къштата ний ет' разбита / ет' разбита // сорук читв'ортта гудина / ф апрел'а ли беш'и // ти ни поуниш / тъй казвайа // си дудохми ний жибащ ут там / де са д'аним // одим у лелини // лел'а на с решту // така / наискус'ак живеи уу нас / мам'ана систра / по гул'ама // одим у лелини / там да жувейми // у лела такава мун'ч'е / кту унаа / кату мойа брат старш'ийа / и доч'ка такава ж'и кату мени // ний нали двети на ина нидел'а разлица имами // то ли т'а по гул'ама / то ли ас по гул'ама // мойта майка га идила нейди / лел'а ма дувила // и нейнута си дувила // дудохми си ут ивакуа-ц'ийата давай да одим ф школта пак / ас искам да ода ф школта / да са уч'а // си додим ут школта / с'адами ф къшти и пишим // то ма гони // връй си у вас // ас ида ф сарайа / сенна да си пища / доди си мама / ас плач'а / плач'а ана ма бий / ма гони / ни ма пушта да си пища / ко ас да права // си дуде мама // ну малч'ете / ну пишети / мож'и ш'и даде бох н'аква кухнич'ка да си напрайм на двора / и тугава да си излезими // какту си напрайхми кухнич'ка / саде га пукрига // дурде пукриха къштта / дурде га измажими / ф пор'аба с'о времи / / сичку ни беши пак ф пор'аба натур'ану // пак ва времи вуйнъга ни б'аа дрейти ф погриба / салдати / вуйени / ранини фливаа фаф погриба / ни накъсаа

падушкити / колку имахми падушки // накъсаа падушкити // за вино гу
пурдадуха с'аки руски иван иска да выпий // ни зеха синкити дрехи / на уставиха
биз нет ничиво // нийда ништу // и наш'ийа башта беши ваф трутармийа // в
гурев // има гурев // то ч'ак на севера // такъф горут // нали ва времи вуйнъга
той беши ф армийата и сетни / ни знам ко там са напраили и чи испратиа
синкийа полк ги испратиа фаф трутармийа // пак той кату беши сапожн'ак
моја башта / и той на негу кадету муй трудну / ну не е тъй трудну // пак мама
тук му збира пусилки му испрашта / сушени сливи му испрашта // той там ги
пурдава // те й струват рубла штуч'ката / на ранишни пари // ний исками уд
мама малку сливи да ни даде // т'а ни нй дава / ний гледами да си уткрадним
пу н'акуй слифка // и сента гату ний тайа кухн'а йа справихми биз моја башта
/ башта ни си дуде / ф сорук сидмата гудина / па мойму той начена да работи
// фаф биндер / нам ф кви ч'афути ни зе талонч'ата / да одим / да зимами ката
ден две самунчита л'ап // ас уж'е ф калгоза утидах да работ'а / дажи поварка
ма турнаа / чи аз б'ах шустра такъва // ма турнаа поварка да варъ // дал'ш'и
ко да прайм // ну тук ас уж'е мумич'ка // са уж'ених сид'амнайси години // ама
ас са уж'ених зарад моја брат // тука моја брат оди при нашта бул'а / дету
той си га зе // т'а иска да са ужени // а пак моја башта ми казва / чувай / мо /
гледам / чи ти куртиш с йаргени // дувадат йаргени // н'ама ли да ти румни да
са ж'ениш йа // а пък ас ко да са жена // ну нийд'а ништу н'ама ни ублекло/
нет ничиво // ж'акетчи ино идинствину и сас шал // куфайка нимах на грабъ
//пудира мама куфайка ми купи // ну да ви кажа / ке дал'ши уже пружлезе
нашта жизн'а казват ми аку ки са ж'ениш /казвам / ас н'ама да са ж'ена /
праве те къшта / направиха нашти къшта сорук див'атта гудина // пуйадахми
и иди моја хазаин да са ж'ени // викам / ти ки са жениш за мена / ми ас /
викам / н'ама да та зема // ми што на'ма да ма земиш / вика / ас сам грозен
ли ко // ас му викам / ке та зема // камедийа //той вика ас вечи пугълч'ах саз
вашти // и моја башта ми вика / чувай мо / мума мо / башта ми лош беши
йакта / майками йакта хубава беши // ас чисту на мойта майка м'азам // моја
брат са гуди ф нидел'а / пък той дуде фаф фторн'ак // моја хазаин // идат
брат'а му синкити // с байан свират // сас четири байана // ду таво свират //
пак ас плач'а дувада негувийа старш'и брат и ми вика булка / уж'е булка ми
вика / булко / што вий плач'ите // а ас ништу ни викам // ний са гудихми ваф
ч'итвъртак / моја хазаин се беши музикант // ас ни гу убич'ах / вапше виках
/ сса уништожа / н'ама да живея // ну той доди при мени и коту штеш ми
вика / се хубави слува // и патинци / и красавица / и лубач'ка / и дочин'ка / и
золутко / и коту штеш той ми вика // стани хот' манич'ку / стани хот' манинку
// пак тайа / вера / моја падрушка / мо /мино / стани / мо / стани / мо / дуде /
мо / гудиника ти / стани да пугалчиш с негу // веро / б'агай / чи и теб'а ки

намраза млакни й / и тъй теб'а ки намраза / той доди / никуй ни гу вижда //
ас ни станах ни идин ден и ко / фторник той дуде / послѣ свадбата / ф ср'ада
... / и ф читвъртак младийа ни дувада / ф читвъртак младата тр'аба да съ
къпи / да си мий главъга / чи ф петак уж'е млада // и послѣ дуйде петък / уже
гата / уже млада // ой / са напраих млада / и връвъ кату унайа абиз'ана / чи
държъ углидалту / са угл'авам // чи краси-и-ива б'ах млада // б'ахми дваиси
четири млади // са винч'увахми // най красива б'ах ут фсич'кити // и връвъ
кату унайа убиз'ана // и викам / бож'и / што съм раст'ала такава красива / на
когу ас на сетна са прудавам / за ко ми й тва било нужно // ну той красив ми
хазаина беш'и / и убав / и сич'ку // ну ас имах л'убоуник // той беж зет на
белуморканала // утиди уш дугувор беши да са дуч'аками / моја башта ми
ужени силум // брат ми и мен'а ма уж'ен'аха // да ни прават два расхода //
тугава нийд'а ништу нима // сич'ку // моја башта иска дама ужени силум // и
ас / ошти / га са женихми уже / на убърнаха / доч'ко // на катаха на каруца и на
шума / на ина каруца и натур'аа шума // и кту са спуснахми / дету белта гура
/ удгори надолу / а пак там беш'и гробишта / уд гробишта кришки най такива
/ кришки / дету гора / кришки на дувар'а // инъкришка беши и кату удар'а
коллоту тайа кришка / и на убърна пр'аму у батака // ма-аа-мо / пр'аму на
направи на чуч'ала // девера си сч'упи кракъ / каруцата вапше са нач'упи //
ма-а-мо // и / ну / колку имами уд б... калхоза уу лелини // метруу двести има
ли // метруу двести живея моја лел'а // ... тука-а / ко / на убърнаа ф тоа батак
/ ну / той / ф куст'ум чер'ан убл'акан // пак ас сас розоф сатин / бл-е-ед'ан /
бле-е-ед'ан ... // пак паднахми ф батака // каруцата са нач'упи // кугат върв'ахми
ду лелини // децата криштъг / то ч'учила вървъг // пък ас плач'а // сич'кити на
гледат // сич'кити ма вид'али гат сам била уцапана / ас никуй ни вид'ах //
дуйдохми тука / моја башта ми дужил'и за мени / са упъна да бий младийа
/ там мъже ни моат да гу успукойат пр'аму на свадбата и ко той младийа
винуват / са винувати кон'уха / нали пийат кату прасе // онеа куне ги гуни /
бизбожну ги гуни // хората питат / куйа млада са убърна / казват / най красивуту
младу / фс'о / тати знайа / чи тува сам ас уж'е // рас най красивата млада //
дваиси четири млади б'ахми // ас ни знам ништу / ну хората уже галч'ъг / чи
най красивата млада са убърна // тва ас // дудохми ний сената уттам //
дудохми пиша / н'ама с ко да си додим уже тука // пак ран'ш'и калхозѣ б'аха
айг'а / уттам арка / б'аа три калхоза и удвът арката / си тъй // шопити бага
три калхоза и гу (Н)... три калхоза б'аа // сетна са збраха на два // гул'анти
егин / шопти егин калхос // ут шес калхоза са збраха на егин вапше // тука-
нък и ч'у пък / беши идин бригадир у-у бав ч'ул'ак йакъгъ беши // той тъй
ма убич'а мени // той кат ч'у / чи мени ма убърнага / зарас изведи кунети / дет
придсидатила возат // первити куне на калхоза // дурде ний идим пиша ду

нас // там каруцата ни ч'ака // да на закара тука / ф тоа двор // кату на дукараа
ф тоа двор тука / ас ма й срам ф къшти да флеза / и плач'а / ну пр'аму ма
фаштат и ма носат // ма дувл'акаа йели / йели ду брата и фс'о // ас ривах /
плаках //

ЛИТЕРАТУРА

1. Атлас болгарских говоров в СССР. М., 1958.
2. Бернштейн, С. Б., Е. В. Чешко. Опыт классификации болгарских говоров СССР // Ученые записки Института славяноведения АН СССР. Т. IV. М., 1951.
3. Грек, И., Н. Червенков. Българите в Украйна и Молдова. Минало и настояще. София, 1993.
4. Державин, Н. С. Болгарские колонии в России. Т. 2. Язык. Пг., 1915.
5. Кара, Н. В. Състояние и функциониране на българския език в Молдова // Българите в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том шести. Велико Търново, 1997.
6. Кара, Н. В. Болгарские говоры как объект лингвистического описания // Проблемы языка, истории и культуры болгарской диаспоры в Молдове и на Украине. Кишинев, 1993.
7. Кара, Н. В. Языковая ситуация в Молдове и ее отражение в речи студентов-болгар // Единство народов Р. Молдова и проблемы идентификации этносов. Кишинев, 2000.
8. Кондов, В. И. Фонемный состав и дистрибуция на звуковете в бесарабския говор на с. Кортен // Проблемы языка, истории и культуры болгарской диаспоры в Молдове и на Украине. Кишинев, 1993.
9. Неделчев, Н. Предварителни наблюдения върху историята, характера на диалекта, езиковата ситуация и статуса на българския език в г. Тараклия, Р. Молдова / Неделчев, Н. Българистика и публицистика. В. Търново, 1996.
10. Неделчев, Н., Чухацкая, Т. Лексикална интерференция в ойколекта на гр. Тараклия // Вопросы истории и культуры болгар Молдовы и Украины. Кишинев, 1997.
11. Новаков, С. З., Червенков, Н. Н. Прошлое и настоящее села Кирютня. Кишинев, 1980.
12. Статьи и материалы по болгарской диалектологии СССР. Вып. 2-10. М., 1952 – 1962.
13. Стоянова, Т. П. Състояние и перспективи на образованието на българите в Република Молдова // Вопросы истории и культуры болгар Молдовы и Украины. Кишинев, 1997.
14. Тодоров, Н. Н. Опыт фонетической модели синхронного описания болгарской диалектной речи // Проблемы языка, истории и культуры болгарской диаспоры в Молдове и на Украине. Кишинев, 1993.
15. Шапошников, В. Н. О территориальной и функциональной структуре русского языка к концу XX столетия // «Вопросы языкознания», 1999, № 2.